

Ook dit jaar, nu de jury voor de M. Nijhoff-vertaalprijs weer aandacht had te schenken aan vertalingen uit het Nederlands in een andere taal, werden haar een aantal vertalingen voorgelegd van Nederlandse romans. Buitenlandse uitgevers hebben meer belangstelling voor Nederlandse belletrise dan algemeen wordt vermoed. Zij berekenen ongetwijfeld de kansen op verspreiding, die het te vertalen werk in hun land zal hebben. Deze niet literaire overweging houdt het gevaar in van een voorbijgaan van het beste. Men neme dit echter niet als steeds vaststaand aan. Het is heel goed mogelijk, dat wat bij ons in een wellicht te eenzijdige gerichtheid voor literair het beste wordt aangezien, in de buitenlandse literatuur-belangstelling, waar de grote Europese auteurs gemakkelijk toe doordringen, heel anders wordt aangekeken.

Onder de romanvertalingen uit het Nederlands waren er die ook hier als waardevolle bijdragen tot de Nederlandse verhaalkunst worden beschouwd en die haar in het buitenland behoorlijk vertegenwoordigen. Om voor een bekroning met de M. Nijhoff-vertaalprijs in aanmerking te komen dienen echter het oorspronkelijke werk en de vertaling zich door hun letterkundige betekenis te onderscheiden. Deze toets van vergelijking doorstonden zij niet naast de vertalingen van dichtkunst, waarmee de jury zich bezighield.

Een beeld van onze taal en letterkunde zal altijd onvolledig blijven zonder de bekendheid met onze lyriek. Al meermalen werd erop gewezen, dat de hedendaagse Nederlandse lyriek verschillende dichters telt, die, werd onze taal zoals het Engels, het Frans en het Duits, buiten eigen grenzen beoefend en gelezen, een Europese faam zouden hebben. In weinig literaturen hebben de schoonheidsbeleving van neoromantiek en het expressionistische levensgevoel een zo blijvend waardevolle en individueel gevarieerde uiting gevonden als in de onze, zegt Herikhuizen in *Gestalte der Tijden*, en na Gorter, Boutens en Leopold noemt hij Roland Holst, Slauerhoff en Marsman.

Onder de vertalingen van Nederlandse dichtkunst in een vreemde taal, die de jury te beoordelen kreeg, troffen haar in het bijzonder de Franse vertalingen, die de letterkundige Dolf Verspoor verzorgde van een aantal gedichten van de drie laatstgenoemde dichters en van M. Nijhoff, M. Vasalis, Gerrit Achterberg en Simon Vestdijk en die hij in enige tijdschriften en in een tweetal bloemlezingen deed verschijnen. De vertalingen beantwoorden aan de tweevoudige eis, die in het judicium van de prijs is vervat, waarom de jury besloot Dolf Verspoor de bekroning te verlenen.

Op het eerste gezicht lijkt het misschien vreemd, dat een jury, die bij tweejaarlijkse toerbeurt een laureaat kiest op grond van diens verdiensten voor de vertaling van belangrijk letterkundig werk uit het Nederlands in een vreemde taal, die onderscheiding ditmaal aan een Nederlander toekent. De gedachte gaat in die omstandigheid immers als van zelf uit naar een buitenlander, die zich in zijn taal deze verdienste voor het beeld van onze letterkunde verwierf. Want voor de vertaling is wel is waar een grote kennis nodig van de taal, waaruit wordt vertaald, maar de taal, waarin vertaald wordt, moet wel als een moedertaal vertrouwd zijn en geen geheim meer van zelfs ook maar een nuance verborgen houden. De vertalingen van

Dolf Verspoor nu bij o.a. een zo uiterst moeilijke opgave, als de dichters Roland Holst en Marsman stelden, getuigen van zulk een vertrouwdheid met de taal, waarin werd vertaald. Zij transponeerden vorm en inhoud van het Nederlandse gedicht zó zuiver naar het Franse vers, dat geen Fransman, voor wie het Nederlands een aangeleerde taal zou zijn, hem daarin zou overtreffen en zeer waarschijnlijk ook niet evenaren. De ontwikkeling van dit vermogen moet hierop steunen, dat Dolf Verspoor, Nederlandstalig van geboorte, sinds zijn achttiende jaar Franstalig werd, enerzijds door familie-omstandigheden en anderzijds door zijn verblijf in Parijs, waar hij aan de *École Nationale des Langues Orientales Vivantes* Chinees studeerde en zich ook met Russisch en Italiaans bezighield, en doordat hij drie jaar correspondent was in Indochina en Indonesië voor een groot Frans persagentschap.

Ons medelid de heer mr E. Straat, die de taak op zich nam de vertalingen kritisch te onderzoeken, heeft van zijn bevindingen rapport aan de jury uitgebracht. Hij gaf zich bij dat onderzoek rekenschap van wat taaltechnisch het gedicht samenstelt, het woord, de woordklank, het ritme, het metrum, eind- en binnenrijm, stafrijm, alliteratie en assonance en van dat, wat nog belangrijker is: de geheimzinnige onderstroom, die het vers draagt en stuwt, de bewogenheid, de dadelijk herkenbare eigen stem van de dichter; en hij volgde de transpositie van dit alles uit het oorspronkelijke naar de andere taal, het Frans. Het is voor de vorming van een indruk van de vertaalarbeid van Dolf Verspoor van belang, een paar voorbeelden der uitkomsten van dit onderzoek nader te bekijken.

Onder de titel *Par delà les chemins* is bij Pierre Steghers in Parijs een bloemlezing uit de gedichten van A. Roland Holst verschenen, namelijk uit de bundels *Een winter aan zee*, *Onderweg*, *Vorbij de wegen* en *De wilde kim*, uit welke laatste bundel vijf vertalingen van Dolf Verspoor in de kleine anthologie zijn opgenomen. Het laatste van deze vijf is het gedicht 'Einde', dat aanvangt:

Eenzaam en wild, koud en hartstochtelijk –
is de zee nog? In welk laatste teken
van de voortijden, het onstuimig rijk
van blinkend, ledig en oneindig licht
kwamen de waatren?

In de vertaling luidt deze aanhef:

Seule et sauvage, froide et furieuse –
est-ce la mer encore? En quel ultime signe
de la veille des temps, empire impétueux
qu'irradia l'éclat d'un vide sans limites,
vinrent les eaux?

een transpositie, waarin men niet alleen de oorspronkelijke woorden in hun zware betekenis herkent, maar ook de toon, het grote geluid van een dier Holstsiaanse aanzetten, die Dirk Coster in zijn inleiding tot *De Nieuwe Geluiden* omschrijft als

geweldig, breed en lang, en kreunend aanruisend als de herfstwind. Dit Frans verklankt de visie, maar taaltechnisch heeft het een uiterste zorg. Het stafrijm in 'l' heeft de verschuiving naar de allitererende 'v', de assonances zijn behouden met een spel van i-klanken in hun verschillende schakering, die met 'a' zijn met een accent van korthed een regel verschoven en voor die van 'kwamen de waatren' kon het strofedeel, omdat de woordschikking op de voet werd gevolgd, eindigen met de prachtige, op dezelfde wijze traag uitlopende Franse tweeklank: vinrent les eaux. En van sleutelwoorden in Roland Holst's poëzie als 'blinkend, ledig en oneindig licht' is alles gered in de vertaling: qu'irradia l'éclat d'un vide sans limites.

De heer Straat merkt op, hoe de tweevoudige variëring van de aanhef in de loop van het gedicht, met een transpositie van de zee naar 'het voorspel van de harpen van het einde' en naar 'de gelaten uit het woord des geestes, die zullen starend juub'len boven ons', in een even meesterlijk bespeeld Frans wordt, overgebracht:

les harpes d'une fin
sauvage et seule et furieuse et froide –

en

des visages songeurs
qui nous surplomberont à jamais d'une joie
froide et sauvage et furieuse et seule.

met de winst van een dubbele alliteratie als compensering van het onvervangbare van dit Nederlands, omdat de vertaler beseftte, dat van de oorspronkelijke gravitas van het latijn in de romaanse talen maar weinig is overgebleven.

De versregels:

Eenzaam zijn de kusten:
de dromen van de volkren zijn verstreken;
gelijk een bekken, klinkend ten gericht,
luiden de wateren, gekomen zijnde
tegen de wereld;

zijn in het Frans geworden:

Les côtes, sont désertes
Les songes des peuplades ont passé
Ainsi qu'une cymbale appelle au jugement
retentissent les eaux contre les bords du monde.

In deze proeve geeft de regel: 'de dromen van de volkren zijn verstreken' in de vertaling gelegenheid tot vergelijking met een eerdere versie, die dateert uit 1946,

toen Verspoor hem vertaalde:

les rêveries des peuples ont passé

een vertaling, die hem ten rechte niet voldeed, omdat de dromen der volkren geen rêverieën zijn. Met een zuiverder werd tevens een klankverwant equivalent gevonden en gelijktijdig werd de hele klanklaag van de regel verrijkt door de verandering van het woord peuples in het juistere peuplades. En zo werd het geheel:

les songes des peuplades ont passé.

Een zelfde blijven zwoegen, nadat een eerste resultaat is verkregen, kan ook worden nagegaan in de vergelijking van de uit 1946 daterende vertaling van de regels:

het voorspel van de harpen van het einde
hartstochtelijk en eenzaam, wild en koud,

die luidde:

un prélude
passioné, sauvage et froid et solitaire

met die van de in 1954 gepubliceerde eindtekst, waarin de Nederlandse regel zijn letterlijker en tevens meesterlijke overzetting krijgt met nog een verrijking van de mooie polysyndeton:

les harpes d'une fin
sauvage et seule et furieuse et froide

Een vergelijking van de Franse en Nederlandse versie van de andere gedichten van Roland Holst en die van de andere dichters leidt tot dezelfde gevolgtrekking omtrent het meesterlijke van Verspoors transposities. Er moge hier nog een voorbeeld volgen, het gedicht 'Virgo' van Marsman, waarbij de vertaler voor een nauwelijks minder moeilijke opgave was geplaatst dan bij Roland Holst.

Het oorspronkelijke gedicht luidt:

Morgenmeren
uw omgrenzing ordent
bergen klimmen in het tinnen licht

en uw stille, virginale lippen
kuischen aan de sidderende beken
zoete smetten van het groene duister

en uw oog wordt licht.

maar de nacht stort ruglings in de nacht

en uw mond is in zichzelf besloten
en uw bloed is door uw bloed omringd.

Dit is in de Franse vertaling geworden:

Lacs à l'aube
vos contours précisent
Montent les monts jusqu'en l'étain du jour

et vos calmes lèvres virginales
goûtent aux cascades frémissantes
douce éclaboussure à l'ombre verte

et votre oeil devient lumière

mais la nuit s'éboule dans la nuit

et votre bouche est récluse en elle-même
et votre sang de votre sang environné.

Het begrip 'kuischen' wat geschiedt in de smet van het groene duister aan de sidderende beken en het Marsmansiaanse 'ruglings' behoren tot die vertaalmoeilijkheden, die onoplosbaar zijn. Maar deze Franse variatie van het Nederlands madrigaal weet met bijna letterlijke woordgetrouwheid, met het vindingrijke behoud van binnenrijmen en modificering der alliteratie het Nederlands weergaloos zuiver te volgen. Binnendijk die een commentaar schreef bij dit gedicht, spreekt van het sterke en hechte ritmische evenwicht, en men vindt het in het Frans gelijkwaardig terug, en van de stemming van het jonge, ongerepte in de kuise morgen, waarbij mr Straat opmerkt, dat dat evenzeer in de Franse klanken siddert en huivert.

Van Marsman vertaalde Verspoor ongeveer de helft van de bundel *Paradise Regained*, waaronder het gehele Penthésileia, Deze en andere vertalingen verschenen, aanvankelijk onder het pseudoniem Serge Luc, in het juli-nummer 1944 van het Franse maandblad *Confluences*, in de oktober-november aflevering 1944 van de *Cahiers du Sud* te Parijs, in de bloemlezing *Un demi siècle de poésie*, een uitgave van de Belgische uitgeverij La Maison du Poète in samenwerking met de Edition La Concord te Lausanne, in de reeds genoemde kleine Parijse anthologie uit Roland Holst en in een aantal afleveringen uit de jaargang 1946 van de door Stols verzorgde uitgave van het maandblad *Erasme*, dat na de Tweede Wereldoorlog is opgericht tot herstel der uitwisseling op het gebied van kunsten en letteren tussen Nederland en

Frankrijk. Op deze wijze bereiken vertalingen van hedendaagse Nederlandse lyriek onder Franse lezers de wel is waar bescheiden verspreiding die dichtkunst overigens altijd wel is toebedacht, maar het zijn toch telkens voorposten waarvan een uitstraling naar breder kring mogelijk is.

Dolf Verspoor beijvert zich druk voor het opwekken van buitenlandse belangstelling voor onze taal en letteren en voor het leggen van contacten tussen verschillende taal- en beschavingssferen. Tot uit Canada en Brazilië toe bereiken hem verzoeken om toezending van Nederlandse poëzie en essays daarover. Na zijn verblijf in Indonesië volgde op de gelegde contacten de toezending van ginds van een bundel Nederlandse verzen in de oorspronkelijke tekst met vertalingen in het Indonesisch ernaast. Zijn zoeken van aanknopingspunten met vertalers van Nederlandse letterkunde in het buitenland bracht hem in aanraking met Giacomo Prampolini, die een bundel Italiaanse vertalingen van Achterberg voorbereidt. En hij maakte onze jury opmerkzaam op het ter perse zijn van een omvangrijke bloemlezing uit de Nederlandse dichtkunst in het Spaans door Francesco Carrasquer.

De vertalingen, die Dolf Verspoor maakte van een keuze uit de gedichten van Achterberg, bleven nog in typoscript. Ze zullen echter eerlang verschijnen bij de Haagse uitgever Boucher, die ook internationaal bekend is.

Dolf Verspoor vertaalde ook uit andere talen in het Nederlands en wel uit het Portugees en het Spaans – Camoëns, Quevedo – en uit het Italiaans. Enkele dagen geleden publiceerde het tijdschrift *Maatstaf* zijn vertalingen van Cecco Angiolieri. In 1956 drukte het tijdschrift een cyclus af van Folgore da San Gimignano, getiteld 'De maanden onzer jaren'.

Onze jury heeft al eerder aan vertalingen van Dolf Verspoor uit vreemde talen in het Nederlands aandacht geschonken en de heer mr Straat maakte er zijn medeleden opmerkzaam op, hoe diep Verspoor in het wezen van de romaanse talen is doorgedrongen. In de overwegingen der hem thans verleende bekroning betreft de jury deze dubbelzijdigheid van zijn prestaties. Zij wil echter vóór alles zijn vertalingen in het Frans als een unicum onderscheiden. Zij verenigt zich geheel met de samenvatting, waarmee haar medelid mr Straat zijn onderzoek besluit, dat Dolf Verspoor er voortdurend in slaagt Nederlandse dichters van zeer uiteenlopende zeggingswijze, met behoud van hun wezen en de middelen waarmee ze het verklanken, ongerept naar het Frans over te brengen. Hij heeft daarmee op geheel enige wijze een verbinding gelegd tussen Germaans en Romaans, waar ze, ondanks hun oerverwantschap, het moeilijkst is te verwezenlijken, namelijk in de dichtkunst.

Het is op grond van deze verdienste, die zijn vertaalarbeid voor onze letterkunde en haar beeld in het buitenland heeft, dat onze jury hem met eenstemmigheid dit jaar de onderscheiding van de Martinus Nijhoff-vertaalprijs heeft toegekend.

Antoon Coolen, voorzitter

Bert Bakker

Dr J. Hulsker

Mr J. Kalff

Mr E. Straat
Drs J. Henrick Mulder, secretaris.